

Načela pri uku v realijah.

(Govoril pri učiteljski konferenciji **Iv. Poženel.**)

(Dalje in konec.)

Dodatek „Tretjemu Berilu“ za 5. in 6. šolsko leto.

1. Pouk o kmetijstvu sploh.

O gnojnišči — napravljanje gnojniščnih jam — o gnoji in stelji — gnojnica in nje uporaba. — Poznavanje tal ali zemlje za setev in poljedelsko orodje k temu potrebno.

Povodenja in odvodenja (drenaže), odpravljanje mahu po senožetih in travnikih. — Različna prst — o pripravljanji tal za setev — sejalni stroji.

O pridelovanji različnih poljskih rastlin, žit, trav — o detelji in predenici.

Kako in kakšen krompir naj se sadi — dolgost in širjava sadenja — plevelje in okopavanje sploh korenstva — snaženje vseh poljskih rastlin.

Žitne bolezni — žitu škodljivi žužki — miši — koristne živali v zemlji in druge — koristne ptice.

Vse to naj se vzprejme v kratkih potezah z ozirom na Hartingerjeve kmetijske table.

2. O pridelovanji lanú, konopljá in prediva.

3. Gozdoreja ali gozdnarstvo.

Kje in katera gozdna drevesa naj se oskrbujejo — podnebje — lega — zemlja.

Napravljanje sejalnih prostorov — semena, sejanje — snaženje — gredice za presajevanje, presajevanje mladik ali drevesec na njih stalno mesto — varstvo — umno ravnanje z gozdom — sekanje pravilno, da mu hudi vetrovi in druge uime takoj ne škodovajo — varstvo koristnih ptic — preganjanje in zatiranje škodljivih mrčesov. Divjaščina — množitev — varstvo in čas pokončevanja ali streljanja.

4. Čebelorejo z ozirom na Lacherjeve izvrstne table: „Brutstadien“ in „äussere Gestalt der Bienen“ itd.

5. Sviloreja. Nekoliko črtic k vzreji domačih sviloprejk.

6. Umno gospodinjstvo.

7. O jedljivih, sumljivih in strupenih gobah ali glivah — oziraje se na dr. Fridr. Lorinserjeve podobe.

8. Konjereja, govedoreja, ovčjareja in svinjereja — po dr. Bleiweisovej knjigi: „Nauk o umnej živinoreji“ samo poglavitne točke. Dalje naj se vzprejme tudi kratko poučilo o vzrokih, znamenjih nalezljivih bolezni na gobcu in parkljih — goveja kuga.

9. Umno ribarstvo ali umetna riboreja — z ozirom na Hartingerjeve kmetijske table.

10. Hmelj. — Sploh nekoliko črtic o hmelji, oziraje se na Hartingerjeve table.

11. Trtoreja, vinarstvo in kletarstvo.

12. Postava o varstvu tičev.

13. Nekoliko črtic o postavi, ki se tiče varstvo obdelane zemlje zoper pokončanje po gosenicah, hroščih in drugih škodljivih žuželkah.

14. Črtice o postavi varstva gozdov.

Dodatek „Četrtemu Berilu“ za 7. in 8. šolsko leto. Tukaj naj se ves pouk o kmetijstvu ponavlja nekoliko obširnejše vzáme, kakor je to za II. in III. Berilo navédeno.

Iz zemljepisa — poznavati najvažnejše, najpotrebnejše in najdounnejše stvari iz prirodznanskega zemljepisa — poznavati natančnejše svoj kraj, domačijo — okraj in deželo — avstrijsko-ogrsko monarhijo — budí naj se ljubezen k domovini in očevini

ter udanost cesarju in cesarskemu rodu. Pregled Evrope — kakor je v dosedanjih berilih, samo to bilo bi še želeli, da bi se v „Tretjem Berilu“ 85. berilna vaja „Kranjsko“ obširnejši in natančnejše opisala.

Opis vsacega šolskega okraja bi učiteljem dobro došel.

Za zgodovinski pouk v ljudskih šolah nekako zadostuje v berilih odločena tvarina, samo želeli bi še bilo, da bi se nekaj zgodovinskih slik ali popisov vojvodine Kranjske vpletlo v naša berila, a naj bodo povsem resnične, in nikakor ne izmišljene in neresnične pripovedke.

Dodá naj se nekoliko črtic o avstrijski zgodovini sploh, in navedejo naj se tudi najglavnejša načela ustave, pravice in dolžnosti državljanov i. t. d.

Kako se napravljajo šolski vrti.

Važno je vprašanje o plodonosni napravi šolskih vrtov, kajti, ako se užé tû greší, je gotovo poznejši uspeh nezadosten in kljub vsem trudu in marljivosti ne doseže svojega namena. Le prehitro se izgubi veselje in ljubezen do rečí, ako vrtnik pri tem nima uspeha, šolski vrt se zanemarja, in ne prinese nobene koristi niti šoli, niti občini.

Pred vsem naj se gleda na prostor in sicer naj se izbere ta, ki je tik šole, ako je le zemlja ugodna. Od šole oddaljeni vrti se navadno ne gojé ugodno, ali se celó zanemarjajo, ker ima učitelj premalo časa v kratkih prostih urah za vrtnarska dela; — sicer pa naj se otrokom dá priložnost, da hodijo na vrt in ga obdelujejo, kar pa je le tam mogoče, kjer je šolski vrt pri šolskem poslopiju. Tam pa, kjer ni za vrt ugodnega prostora blizu šole, naj pa tudi učitelj ne izgubi poguma.

Večkrat se dobé, posebno pri novozidanih šolah, prostorna dvorišča, ali prostori pred šolo, ki se dadó prav ugodno premeniti v šolski vrt. Ako tû učitelj le hoče, napravi se šolski vrt.

Kar se tiče velikosti zemljišča za šolski vrt, je treba dobro preudariti. Užé prava je dragocena, pozneje trudapolno obdelovanje in vzdržavanje delavcev — in končni uspeh je, — da se čisto zanemarijo, ker gine pogum za vzdržanje kakega večjega vrta.

Šolski vrt je dovolj velik, če obsega štiri are, ker se ne gleda vselej, kako velik je, in kako obširno se obdelujejo mnogi posamični oddelki, ampak le na to, kako se vzgledno, koristno in uspešno obdeluje. Le takim načinom doseže svoj namen; z ozirom na naše šolske potrebe pa zadostuje tem térjatvam le primérno majhen šolski vrt.

Tudi šolski vrt v obsegu jednega ali dveh arov more zadostovati, ako se prav in umljivo gojí.

Dalje mora šolski vrt imeti primérno ograjo in sicer naj bi bila pri cesti — ako je sploh lega ugodna, taka, da mimoidóci vidijo ves vrt.

Pozabiti ne smemo, da je šolski vrt ne le za šolo, ampak za vso občino, katera naj bi ga posnemala.

Zoper vetrove pa je potrebno napraviti lesene ali zidane ograje, na katere se lahko trte opirajo, ali pa služijo mladim drevescam v podporo.

Kadar se prostor pregradí, naredí se načrt z ozirom na lego zemljišča in krajne razmere, na katere naj se učitelj vedno ozira. Potem se napravijo pota, navadno 1^m/ široke, ožja ne smejo biti, v večjih vrtih pa 1¹/₂ — 2^m/ široke in 50°/_m globoko izkopane. Izkopljena zemlja se posuje po gredicah, pota pa se utrdé z opeko, kameni i. dr., ter se potresejo sê peskom. Lepa pota so jedna glavnih stvari v šolskih vrtih.